

Ingrid Jespersen og H.S. Lynge

Af Vibeke Stybe

Den energiske og ansete rektor *Ingrid Jespersen* (1867-1938) var pioner på mere end ét område. Hun grundlagde sin pigeskole i 1894 på et tidspunkt, hvor det endnu ikke var almindeligt, at unge piger tog en uddannelse og et selvstændigt initiativ, og hun skrev, under pseudonymet *H.S. Lynge*, et par ungpige-bøger, som må regnes til nogle af de første danske bøger i denne genre. Den første med titlen »Kursuskammerater« udkom samme år, som hun grundlagde sin skole. Den beskriver et pensionat, hvor piger kan få en rimelig uddannelse. Det var almindeligt, at piger fra provinsen kom til København og fik privatundervisning i et pigeinstitut. I slutningen af forrige århundrede fandtes ca. 200 pigeskoler i København. Man ved faktisk så lidt om de fleste af dem, at den skildring, som Ingrid Jespersen giver af Frøknernes Bloms Institut, er af interesse.

Selv om der i 1875 kom en kongelig anordning, der gav danske kvinder adgang til universitetet, kunne de ikke uden videre blive studenter, men var i begyndelsen henvist til privatundervisning. Som følge af pres udefra oprettedes derfor i 1877 på *Nathalie Zahles* skole et artiumskursus for kvinder. Det var ikke på *Nathalie Zahles* initiativ; Frk. Zahle holdt nemlig på, at unge kvinder skulle udfolde de evner, der var specielle for kvindes-kønnet, og hun var ikke tilhænger af kvindens ligestilling med manden. I 1886 fik N. Zahles skole dimissionsret, og nu var det ikke mere en næsten umulig sag for en kvinde at blive student.

Ingrid Jespersen blev ikke student; men dimitteredes 1889 fra Zahles seminarium. Eleverne bar det poetiske navn Valmuer, dvs. vordende almueskolelærerinder. I 1891 tog Ingrid Jespersen institutbestyrerindeeksamen, og efter tre år som bestyrer af Elisabeth Gads skole, oprettede hun i 1894 en lille skole for piger. Skolen havde til huse i en villa i Nordre Frihavsgade, og det første år var der kun 19 elever. – Ingrid Jespersen viste sig at være den fødte leder, streng men beundret af alle.

Bogen »Kursuskammerater. En Fortælling for unge Piger« af *H.S. Lynge*

udkom på det Schuboeske Forlag. Navnet er iflg. Ehrencron-Müllers »Anonym- og Pseudonym-Lexikon« et pseudonym for Ingrid Jespersen.

Der skildres her et privat kursus og pensionat for unge piger, og man føler, at det er egne erindringer, Ingrid Jespersen øser af.

Hovedpersonen Esther er intelligent, energisk, viljestærk og tidligt opslugt af de nye emancipationstanker, som var et stridens spørgsmål, fordi de havde svært ved at trænge igennem især hos den ældre generation. Esther kommer fra en lille provinsby, Xkøbing, hvor hendes far er toldforvalter. – Ingrid Jespersen blev født i Lyngby og var datter af forlagsboghandler Edv. Jespersen (1831-1904), som i 1878 overtog en boghandel i Nakskov. I 1889 overdrog han den til sin søn for selv at drive forlæggervirksomhed i København. Fra sit elvte år har Ingrid Jespersen sandsynligvis boet i Nakskov og gået i skole dér. Hun kender i hvert tilfælde miljøet i en provinsby.

»Kursuskammerater« er i virkeligheden en epokegørende dansk ungpi-bog, hvilket også fremgår af en anmeldelse i Berlingske Tidende: »Vi ere saa vante til at hente vore Bøger for unge Piger fra Tydskland eller England (Alcott, St. Cron (Clara Cron) og flere), at man med nogen Tvivl tager fat på et originalt dansk Arbejde«. Det fremhæves også, at den omhandler »hjemlige Forhold, klart opfattede og sundt fremstillede i et livligt Sprog«. Bogen røber så godt kendskab til unge pigers indbyrdes forhold, liv og følelser, at forfatteren må være en dame.

I en anden anmeldelse står, at det er »rigtig en ung Piges Bog, med sit Galleri af Lærerinder og Kursuskammerater, med Eksamensfeber, Landtur, Bal og Fester ... og med hele sin uskyldige Romantik og ungdommelige Sværmeri«. – I en tredje anmeldelse fremhæves, at »Bogen er dansk og en Hverdagsfortælling. Dens Handling foregaar i et kjøbenhavnsk Institut og Pensionat, i hvilken Ramme der fremføres et helt Galleri af unge Piger af forskellig Opdragelse og social Stilling. ... Selve Titelen vækker en vis Spænding, som Læsningen af Bogen forstaar at vedligeholde. Unge fremadstræbende Piger er den særlig møntet på...«. – Endnu en anmeldelse siger, at bogen handler om »en Del unge Pigers Samvær paa et københavnsk Kursus, deres Smaaforelskelser og deres Kamp for at sikre sig en Plads i Tilværelsen«.

Bogen blev således anbefalet på det kraftigste, sikkert af mandlige anmeldere, for mærkeligt nok dvæler ingen af dem ved noget væsentligt i den: hovedpersonens syn på pigers uddannelse og den kamp, de må kæmpe for at overbevise forældre om, at de ønsker en selvstændig karriere.

Esther må samle alt sit mod, da hun beder sin far om at få lov til at komme på et præliminær- eller artiumkursus i København for enten at studere videre eller, hvis dette er umuligt, da at blive lærerinde; men han forstår hende ikke og siger: »Hvad vil du ogsaa være Student for? De Abekatte-streger skal vi ikke have noget af. Det er kun, fordi det er moderne for Damerne ogsaa at prøve de Galskaber, at du vil være med blandt Fremtidskvinderne. Men du har dog hverken Raad eller Kræfter til at fortsætte Studierne, og det er desuden min Overbevisning, at Kvinderne, naar alt kommer til alt, ikke vil faa praktisk Nytte af deres Eksaminer; – de er legemligt ødelagte, inden de naar saa vidt, – og hvem vælger desuden en kvindelig Læge? Man har dog ingen rigtig Tiltro til dem«. – Når faderen straks slår ned på det medicinske studium, skyldes det sikkert den opstandelse som Nielsine Nielsen, den første danske kvindelige læge, havde forårsaget. Det viser sig ogsaa senere, at Esther drømmer om at blive læge og bruge sin uddannelse til at hjælpe syge og fattige børn.

Esther lader sig ikke kue. Hun skriver til den største skole i København for at få oplysninger om, hvad der fordres til de forskellige eksaminer. Hun vælger at læse til præliminæreksamen, og beder faderen om hjælp til at købe bøgerne. Heller ikke det opnår hun og får bl.a. det svar: »Nej, naar man ser ud som du, kan man rolig give Fremtidsbekymringerne en god Dag og en glad Aften. Inden du faar begyndt dine Studier, er du saamænd baade forelsket og forlovet«. – Det er moderen, der ser datterens fortvivelse og får gennemført, at hun omsider får tilladelse til at komme et halvt år til København for at besøge »Frøknerne Bloms Præliminærkursus« og tage eksamen derfra. I virkeligheden kræver det to års forberedelse; men Esther sælger, hvad hun kan, og køber de bøger, der er nødvendige, og så forbereder hun sig på egen hånd. – Det var virkelig svært for en pige fra provinsen at få en rigtig uddannelse.

Da hun drager til hovedstaden er hun beklemmt, fordi hun synes, hun svigter hjemmet og især moderen, der har god brug for hendes hjælp. Hun beslutter at vise sine forældre, at hun kan blive til noget; men der skal styrke til.

København føles stor, og det er svært for hende at finde skolen. Det lykkes; men den viser sig at være en skummel bygning. En plakat i porten angiver, at den rummer Frøknernes Bloms Skole. Det er en tarvelig, nedslidt skole, der ligger nær ved Vimmelskiftet, og da Esther står i sit værelse, kan hun se ned på torvet med slagterboderne. Hun bliver modtaget af skolebestyrerinde Hermine Blom, der siger til hende, at hun må betragte

det som et eksperiment, når hun vil tage eksamen efter et halvt års forløb.

Frøknerne Bloms skole har mange fejl og mangler, men den bliver et hjem for hende og for de seks andre kursuskammerater. De to damer, der bestyrer skolen, skildres med lune. Hermine og Caroline Blom er vidt forskellige. Hermine er den ældste, og hun er myndig med »et skarpt psykologisk blik« – uden tvivl et forbillede på en skolebestyrerinde. Caroline Blom, kaldt »Høne« eller »Den modne Blomme« har tilsyn med husholdningen, og hun beskrives som godtroende og upraktisk og laver altid bommerter. Hun er nysgerrig og velvillig og lader tit sit gode hjerte løbe af med sig; hun er en rigtig hønemor.

Da Ingrid Jespersen grundlagde sin egen lille skole, ønskede hun også, at den måtte blive som et hjem for eleverne. Om Frøknernes Bloms skole har eksisteret undet et andet navn, er ikke godt at vide.

Esther har store ambitioner, men hendes forældre har ikke råd til at hjælpe hende. Til alt held møder hun den særprægede og noget forvirrede kvinde, frøken Zimmermann, som pigerne kalder »den gale Frøken« eller »Knokkelkvinden«. Som grund for hendes sindsforvirring angives den samme historie som for næsten alle gamle jomfruer: ulykkelig kærlighed. Frøken Zimmermann har også engang været forelsket – i Esthers far. Hun har studeret, men er gået menneskeligt til grunde. Med det samme fatter hun kærlighed til Esther, og tilbyder at læse latin med hende gratis. Da Esther er færdig med sin præliminæreksamen, sørger hun for, at den begavede pige kan komme til at bo hos hendes bror, mens hun studerer videre.

Naturligvis byder »Kursuskammerater« også på de forelskelser, sorger og glæder, der hører ungpigebogen til. Men Esther er standhaftig, også da hun møder Kandidat Rønnow og må erkende: »Underligt, saa man dog er Kvinde!« Heldig er han nu ikke, da han kommer til den kompliment, »at Livet sikkert ikke havde udstyret hende saa ødselt, naar det ikke var, for at en Mand kunde nyde godt deraf og hun deri finde sin Lykke«. Herpå svarer hun med et medlidende smil, »at havde Livet ikke noget bedre til hende end det at ofre sig for en Mand, saa blev hendes Forventninger rigtig nok sørgeligt skuffede«.

»Kursuskammerater« blev efterfulgt i 1896 af »Ungdom. Fortælling for unge Piger«. Af *Hella S. Lyng*e. Her afsløres, at forfatteren er en kvinde. Også den kom på Det Schubothske Forlag, selv om Ingrid Jespersens far var forlægger. Men måske har end ikke den nærmeste familie haft kendskab til hendes forfattervirksomhed.

I »Ungdom« følger man Esther videre frem; hun bliver student, og bogen handler mest om Esthers og venindernes forelskelser og frygten for at blive gammeljomfru, en ensformig, trist tilværelse – uden et selvstændigt virke. For Esther er det store problem, at hun skal give afkald på sin selvstændighed til fordel for den mand, hun elsker. Bogen ender »lykkeligt«, set med datidens øjne. Esther giver ham sit ja, skønt hun faktisk ikke tror på ægteskabet.

Ingrid Jespersen forblev ugift og valgte således anderledes end Esther.

I mange børne- og ungdomsbøger kan man få interessante indblik i børns skoleliv; men det er ikke altid nemt at opspore, hvilke skoler forfatterne refererer til. På titelbladet til en ungpige bog af *Luth Otto* »Studiner« fra 1922 er med blæk tilføjet »(om Kruse's Skole i Kbh.)« *Luth Otto* hed Anna-Fedora Otto og var gift med Andreas Winding. Både i debutbogen »Gris & Co.« (1921) og i »Studiner« (1922) kan tidligere elever og lærere genkende sig selv. Begge bøger kom i flere oplag og fik fine anmeldelser. Om forfatterinden står: »hun er saa ung, at hun har sine Skolepigeoplevelser, sine egne og Venindernes glade Bedrifter, i ganske frisk Erindring«. – I en anden anmeldelse hedder det: »Det er en meget lovende Debutbog, skrevet med baa-de Humør og Forstaaelse. Det er ingen Hemmelighed, at »Gris« er den unge, nygifte Forfatterinde let idealiseret, og det er paa en Prik lykkedes hende at skildre disse næbbede Skolepiger, som det ene Øjeblik er haabløst lækkersultne og spekulerer paa Udveje til at gøre en gros Indkøb hos Slikkonen paa den anden Side Gaden, for kort efter at være voksne blaserte Damer med »Hjerteanliggender«...

Der ligger en generation mellem de to pigeskolebeskrivelser, og forsideillustrationerne viser en kløft imellem Ingrid Jespersens alvorsfulde reformpige, der drømmer om selvstændighed, og *Luth Ottos* glade studenterpige, der sammen med sine veninder sværmer for kadetter, kandidater og løjtnanter. *Luth Otto* skildrer nærmest et overklassemiljø, og hendes to bøger fra Kruses skole er langt mere overfladiske end Ingrid Jespersens bøger. – Litteratur for eftertiden er ingen af disse forfatterskaber, selv om de er interessante og fik gode anmeldelser i samtiden.

Ingrid Jespersens »Kursuskammerater« er tankevækkende, fordi bogen alvorsfuldt skildrer problemer, som vi nu har fjernet os langt fra. Den er især interessant, fordi hun har skrevet danske ungpige bøger på et tidspunkt, hvor dette var en sjældenhed. Senere blev ungpige bogen en genre for sig, som det nok er værd at fordybe sig i, tidsbundet som den er i al sin overfladiskhed.

Vil man studere kvindens ligestilling i skole og samfund, er ungpigebøgerne en god kilde at øse af.

Ingrid Jespersen skrev kun to ungpigebøger; men hendes interesse for litteratur kom til udtryk i hendes undervisning og gav sig desuden udslag i nogle få oversættelser, f.eks. oversatte hun Pearl S. Buck: »Den gode jord«.